

Szakmai beszámoló a XX. Győri és VI. Kisalföldi Levéltári Napról

Pályázati azonosító: 204108/01414

2017-ben immár 20. alkalommal került megrendezésre, 2017.10.24-én a Győri Levéltári Nap, mely a megye hat levéltárának országosan egyedülálló, közös tudományos konferenciája. A konferenciának a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum díszterme adott otthont. A rendezvény vezetői nevében Vajk Ádám, a Győri Egyházmegyei Levéltár igazgatója üdvözölte a hallgatóságot. A konferencia levezető elnöki tisztségét Hermann István, a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárának igazgatója látta el.

Az elhangzott előadások a következők voltak:

Levezető elnök: Hermann István igazgató, Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára

Csepregi Zoltán (egyetemi tanár, Evangélikus Hittudományi Egyetem): Sopron a reformáció hajnalán

Dominkovits Péter (igazgató, MNL GyMSMSL): A reformáció forrásai Sopron város levéltárában

Nemesné Matus Zsanett (történész, muzeológus RFMTM): Levéltári kiadványbörze

Baracscai András (igazgató-helyettes, GyMJVL): A derghi és karcsai Somogyi család katonai szerepvállalása a 17-18. században

Horváth József (igazgató-helyettes, KPMKKT): Győr város felekezeti viszonyai a 17-18. században, a végrendeleti kegyes hagyományok tükrében

Néma Sándor (c. igazgató, MNL GyMSMGyL.): Kísérlet Győr megye 1711-ig elpusztult településeinek lokalizálására

Bana József (igazgató, GyMJVL): Újabb adalékok Szent László győri kultuszához

Borbély Tamás (levéltáros, GyMJVL): Társadalmi feszültségek és szociálpolitika Győrben az I. világháború idején

Hegedüs Zoltán (főlevéltáros, MNL GyMSMGyL) Hátországi hétköznapiak Moson megyében

Világi Dávid (Ráth Mátyás Evangélikus Levéltár gyűjteményvezető) A győri evangélikus gyülekezet mindennapjai a lelkészi beszámolók tükrében

Nagy Róbert (egyetemi tanársegéd, SZIE,): Egy Gyarmat mellett lezuhant amerikai bombázó repülőgép története

A helyi média rendezvényünkről készült beszámolóit mellékeljük.

A rendezvényekről készült beszámolókat, illetve fotókat közzétettük és szerepeltetni fogjuk levéltárunk honlapján: www.gyorileveltar.hu

Győr, 2017.11.17.

GYŐR KÖNYVTÁRÁNAK KULTURÁLIS MAGAZINJA

XX. Győri és a VI. Kisalföldi Levéltári Nap

Antaliné Hujter Szilvia beszámolója

A **XX. Győri és a VI. Kisalföldi Levéltári Napra** 2017. október 24-én került sor a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum dísztermében. Az évenként megrendezett konferencia immár megszokott módon idén is hat Győr-Moson-Sopron megyei levéltár közös közreműködésével valósult meg.

A rendezvény megkezdése előtt a levéltári napra összegyűltek egy perces néma felállással emlékeztek meg a nemrég elhunyt Mihály Ferenc levéltárossról, aki 1974-től 1985-ig a Megyei Levéltár Mosonmagyaróvári Részlegének volt munkatársa.

A huszadik, jubileumi levéltári nap résztvevőinek köszöntése után a levezető elnök, **Hermann István**, a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárának igazgatója elmondta, hogy a győri példát követve, egy évtizedes késéssel kezdték el Veszprémben is a levéltári napok megrendezését. Jó példának szolgált, hogy a megyében működő különféle levéltártípusok szakemberei összefognak, egy fórumon számolnak be az eltelt év kutatási eredményeiről. Az idei levéltári napon egy másik jubileum is előtérbe került, a reformáció 500. évfordulója: ehhez kapcsolódott a soproni reformáció témájával foglalkozó első két előadás.

Csepregi Zoltán: Sopron a reformáció hajnalán

Az egyetemi tanár (Evangélikus Hittudományi Egyetem) előadásában utalt Thomas Kaufmann evangélikus történésznek az európai reformációról írt munkájára. Ebben a magyarországi fejezetben az elsők közt említi Sopron városát a reformáció tanainak elterjedése kapcsán. Az előadó arra kereste a választ, melyik időszakhoz köthető valójában a reformáció soproni megjelenése és elterjedése: az 1520-as évekhez, vagy csak ténylegesen az 1550-es évekhez. Egy 1524-es vizsgálati jegyzőkönyvet elemzett tüzetesebben, amely a soproni városplébános feljelentése alapján indult el, és három soproni személy ellen irányult.

A felhozott vádpontok végül mindegyiküknél alaptalannak bizonyultak, de a vizsgálati jegyzőkönyv nagyon fontos forrás lett, számos adattal szolgál például a ferencesek megítéléséhez, a reformációban betöltött szerepéhez, a reformáció tanainak gyakorlati terjedéséhez. Összegzésében elmondta, hogy 1524-ben a reformáció Sopronban még nem volt mozgalom, de érdeklődés szintjén jelen volt; mozgalommá csak az 1550-es évektől lett.

Dominkovits Péter: A reformáció forrásai Sopron város levéltárában

A Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltár igazgatója előadásában elmondta, hogy a Soproni Levéltár a mai leggazdagabb városi levéltár a reformációra vonatkozóan. Utalt a levéltáros elődök, pl. Házi Jenő óriási rendszerező munkájára. Áttekintette a legfontosabb forrástípusokat, és konkrét példákat is említett, például Moritz Pál kalmár iratanyagát. Emellett az 1533-tól keletkező tanácsi jegyzőkönyvek is elsődleges források. Faut Márk és Klein Menyhért krónikájában (1526-1616) jól nyomon követhetők a folyamatok, többek közt Gerengel Simon egyházi működése és az őt követő lelkészek szerepe. A levéltárban őrzött, a 16. század elejétől a 18. század közepéig tartó időszakot felölelő, 3-5000 darabos végrendelet-gyűjtemény feldolgozása további adatokkal gazdagíthatja a felekezeti történetét.

Nemesné Matus Zsanett: Levéltári kiadványbörze

A történész, muzeológus (Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum) előadásában a levéltári napok hagyományait követve bemutatta az egyes levéltárak elmúlt évben kiadott forráskiadványait, történeti feldolgozásait. Először a Győr-Moson-Sopron megye Soproni Levéltára kiadványait ismertette: a Dominkovitsné Szakács Anita közreadásában 2016-ban megjelent *A Petz János Gottliebnek tulajdonított XVII. századi soproni krónika* című kötetét, majd a 2017-ben megjelent Dominkovits Péter *A petőházi Zeke család levéltárának iratai (1283-1803)* című könyvét, valamint a Kelemen István szerkesztette *A Széchényi család nagycenki levéltárának iratai 1578-1944* című kötetet. Megemlítette Bank Barbara Sopron 1956 című könyvét is, melynek kutatásáról a szerző az [előző győri levéltári napon](#) számolt be.

A győri kiadványok közül a Győri Városi Levéltári Füzetek sorozatban 2017-ben *A lövöldöző visszatér* címmel megjelent Bana József kötetét ismertette. A győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai közül említésre került a 2017-ben kiadott C. Tóth Norbert *Magyarország késő-középkori főpapi archontológiája (1458-1526)* című kötet, valamint A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. A Források, feldolgozások sorozatban megjelent *Mayrhofer József: Győr első fényképésze* című, Perger Gyula által közreadott kötet.

A levéltárak gondozásában több kötet van előkészületben, így ígéretes a Magyar Nemzeti Levéltár kezdeményezésében, várhatóan 2018-ban megjelenő *Reformáció 500* című kiadványsorozat, melyhez a MNL Győr-Moson-Sopron megye levéltára is megjelenteti dokumentumgyűjteményét. Érdekessége lesz, hogy a községekre vonatkozó forrásokat is tartalmazni fogja. Előkészületben van még a már ismert sorozatok közül a *Kisalföldi Szemle V.* kötet és a *Győri tanulmányok* soron következő kötet is.

Baracskai András: A derghi és karcsai Somogyi család katonai szerepvállalása a 17-18. században

A Győr Megyei Jogú Város Levéltára igazgató-helyettese előadásában folytatta a [két évvel ezelőtti győri levéltári napon](#) megkezdett családtörténetet. A csallóközi nemes, Somogyi György öt fia közül három a katonai pályát választotta, így Somogyi Mátyás is, akinek élete fordulatokban gazdag volt. A csallóközi hajdúk vezéréként a császári csapatokat támadta harcosaival, majd 1605-ben 3000 katonájával átállt a másik oldalra, így császári ezredessé nevezték ki. Ő maga összesen 8000 katona toborzásában vett részt. Az előadó ismertette még a családból Farkas, Albert és Ferenc életútját is. Ez utóbbi a Rákóczi-szabadságharc számos csatájában állt helyt.

Horváth József: Győr város felekezeti viszonyai a 17-18. században, a végrendeleti kegyes hagyományok tükrében

A Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér igazgatóhelyettese Győr 17-18. századi végrendeleteit már több szempontból feldolgozta, kutatásait számos formában publikálta. Jelen előadásában a város 17-18. századi felekezeti viszonyait mutatta be a végrendeleti kegyes hagyományok tükrében. Másfélezer végrendelet feldolgozása után a folyamatok megértéséhez az érintett két évszázadot 5 szakaszra bontotta. Az egyes korszakokban a négy felekezet (katolikus, evangélikus, református, görögkeleti) javára tett hagyományozások alapján teljesen nyomon követhetők a Győr vallási életében jelentkező események, folyamatok. Így a szerzetesrendek letelepedése, a templomok építése, a különféle kongregációk megjelenése, majd a szerzetesrendek feloszlása. A végrendeletek alapján jól kirajzolódik az evangélikus és a református gyülekezet szétválása, valamint a környékbeli községekhez fűződő kapcsolatok alakulása. Az előadás bebizonyította, hogy más típusú források mellett a végrendeletek kutatása megkerülhetetlen egy város felekezeti viszonyainak árnyalt megrajzolásához.

Néma Sándor: Kísérlet Győr megye 1711-ig elpusztult településeinek lokalizálására

A Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára igazgatója előadásának elején áttekintést kaptunk a szakirodalmi előzményekről (Ráth Károly, Matuschek Antal, Csánky Dezső és Lengyel Alfréd kutatásairól), melyek megkísérelték számos elpusztult Győr megyei település helyének meghatározását. Már Rómer Flóris is felhívta a figyelmet a földrajzi nevek, dűlőnevek gyűjtésének fontosságára. 2009-ben jelent meg a Győr-Moson-Sopron megye földrajzi nevei sorozat Győri járás kötete, Unti Mária szerkesztésében, amely már a dűlőneveket is tartalmazza. Az előadó a pusztult falvak helymeghatározásához figyelembe vette a középkori oklevelek települési adatait, a korábbi szakirodalmat, az uradalmi és kataszteri térképek dűlőneveit és a friss földrajzi gyűjtés eredményeit. Az összesített adatok és térképek összevetésével számos Árpád- és Anjou-kori település helyét sikerült pontosabban meghatározni; az egyezések egyben igazolták a módszer helyességét is.

Hegedűs Zoltán: Hátországi hétköznapiak Moson megyében

A Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára főlevéltárosa előadásában a legfontosabb hadiesemények áttekintése után a levéltári- és sajtóforrások alapján mutatta be az első világháború időszakában a Moson megyei mindennapi életben érzékelhető közhangulat-változásokat. Már 1915-ben hiányt szenvedett a lakosság többek között lisztből, húsból, szénből, zsírból. Takarékosági intézkedéseket vezettek be, például Mindenszentekkor nem volt szabad a sírokat kivilágítani. A drágaság egyre nőtt, az élelmiszerhamisítás külön iparággá vált. A gyűjtések mindennapossá váltak, hadikölcsönön túl gyűjtést folytattak többek között az erdélyi menekülteknek, a szegényeknek. A hiánygazdaság hatására gyűjtöttek többek között fémeket, vadgesztenyét, szederlevelet, de még csalánt is, melynek rostjaiból szövetet készítettek.

Borbély Tamás: Társadalmi feszültségek és szociálpolitika Győrben az I. világháború idején

A levéltáros előadó (Győr Megyei Jogú Város Levéltára) előadásában a városi alkalmazotti réteg státuszának gyengülésére fókuszált; annál is inkább, mert az eddigi ismeretterjesztés figyelme erre a problémára nem terjedt ki. Bihari Péter történész nyomán az előadó a következő problémaköröket vizsgálta a városi alkalmazottak helyzetének romlásával kapcsolatban: a város és a vidék ellentéte, az antiszemitizmus problémája, a munkásság megerősödése. Az előadó rávilágított, hogy az első világháború alatt a bérből élő alkalmazotti réteg helyzete romlott a leggyorsabban, a 600%-os infláció mellett a béreik csak 250-300%-kal növekedtek; helyzetük megsegítésére a politika részéről a kompenzációs lépések ellenére érdemi lépések nem történtek.

Bana József: Újabb adalékok Szent László győri kultuszához

Győr Megyei Jogú Város Levéltára igazgatója előadásában újabb adalékokkal szolgált a témában. Az 1930-as évek végén Győr városvezetése a Szent István-kultusz megerősítését tűzte ki célul; az 1938-as Szent István-évkönyv erre jó okot adott. Egy Szent István Múzeum létrehozását is tervezték, ami végül több okból nem valósult meg. Az idegenforgalom fellendítése érdekében számos kezdeményezést tett a város, 1938-ban épült az idegenforgalmi pavilon is; ezzel együtt a vallási turizmust is erősíteni akarták. A figyelem ezután a Győrben már honos Szent László-kultusz felélesztése felé irányult; az 1940-es években a lovagkirály, a katonakirály erényeit hangsúlyozták. A Király utcát Szent László király utcára nevezték át. A második világháború idején a Szent László körmenet fokozott hangsúlyt kapott. Az előadó az interneten elérhető, Szent László-napi győri körmenetről készült fotósorozat felvételeinek időpontját is pontosította a rajtuk látható résztvevők alapján. Végül utalt a napjainkban is élő Szent László-kultuszra, melyet a nemrég felállított Szent László-szobor is bizonyít.

Világi Dávid: A győri evangélikus gyülekezet mindennapjai a lelkészi beszámoló tükrében

A Ráth Mátyás Evangélikus Gyűjtemény levéltárosa beszámolója szerint a címben feltüntetett fontos levéltári forrás 1901-ben jelent meg először Általános gyülekezeti áttekintés névvel. A következő évtől már

évkönyvként élt tovább egészen 1915-ig, kiegészülve újabb rovatokkal (Év legfontosabb eseményei, Lelki élet, Intézmények, Egyesületek, Leánygyülekezetek, Pénzügyi adatok, Statisztika, Tisztviselői kar), mindezekhez eseti tartalom is kapcsolódott. A második sorozat 1927-től 1934-ig élt. Ezen források alapján egy fellendülő, sokrétű gyülekezeti élet képe bontakozik ki, kiterjedt szociális-, ifjúsági-, egyháztársadalmi tevékenységgel. A fellendülésben nem kis szerepe volt annak, hogy a püspöki székhely Győrbe került, és tehetséges fiatal lelkészek, kezdték meg munkájukat.

Nagy Róbert: Egy Gyarmat mellett lezuhant amerikai bombázó repülőgép története

A Széchenyi István Egyetem egyetemi tanársegéde egy Gyarmat mellett lezuhant amerikai bombázó repülőgép történetét választotta előadása tárgyául. Bár a téma látszólag a mikro-történelem részének tűnt, a konkrét bemutatásán túl szélesebb összefüggésekre is rávilágított. Így többet megtudhattunk a szövetséges légierő 1944. április 13-i győri bombázásáról, a támadó és védekező légierő erőviszonyairól.

Össességében elmondható, hogy a végig kitartó, nagyszámú közönség a változatos és tartalmas programnak köszönhetően ezen a napon is számos érdekességet tudhatott meg a megye történelméről.

Antaliné Hujter Szilvia
Fotók: Győr Megyei Jogú Város Levéltára

2017.10.31

Újabb adalékokra derült fény Szent László győri kultuszáról

2017. október 24. 15:16

A Reformáció 500 és az I. világháború száz évvel ezelőtti történéseinek kutatásáról is beszámoltak a szakemberek kedden a XX. Győri és a VI. Kisalföldi levéltári napon Győrben, az Esterházy-palotában.

Nagy érdeklődés mellett kezdődött a konferencia, melyről Bana József, a Győri Levéltár igazgatója elmondta, a húsz évvel ezelőtti kezdeményezés célja, hogy a levéltárosok bemutassák kutatási eredményeiket, tudományos tevékenységüket.

A rendezvény egyedülállónak számít hazánkban, hiszen egy közös összefogás eredménye, ahol a megye összes levéltára képviselteti magát és óriási az érdeklődés a legújabb kutatások iránt. Az igazgató hangsúlyozta, a levéltári nap a tudomány megismertetésére, elterjesztésére hivatott, arra, hogy a levéltáros szakma nagyobb elismertséget nyerjen.

Az érdeklődők ezúttal többek mellett Horváth Józseftől megismerhették Győr felekezeti viszonyait a 17-18. századból, Néma Sándortól megtudhatták mi történt az 1711-ig elpusztult települések lokalizálására tett kísérlettel Győr megyében, valamint Bana József a legújabb felfedezéseket mutatta be, melyet Szent László győri kultuszáról talált.

A Győri Könyvszalon előtt bemutatták az elmúlt egy év termését, a legújabb könyveket, kiadványokat, például az I. világháborúról szóló levéltári kutatásokat, vagy A lövöldöző levél hordozó átdolgozott kiadását, de olyan történetekbe is bepillantást nyerhettek a résztvevők, amelyek csak a győri könyvünnepre jelennek meg nyomtatásban.

F.G.

Fotó: O. Jakócs Péter